

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет ветеринарної медицини

Кафедра хірургії, акушерства та хвороб дрібних тварин

**АКУШЕРСТВО, ГІНЕКОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЯ ВІДТВОРЕННЯ
ТВАРИН**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до лабораторних занять

за темою:

«Підготовка корів до родів, ведення родів та перебіг родового процесу»

для здобувачів денної форми навчання

другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності

211 ветеринарна медицина

Одеса 2025

УДК 63.2.09:618.4-089

Укладачі:

Кандидати ветеринарних наук, доценти Розум Є.Є., Морозов М.Г.

Рецензент:

Кандидат ветеринарних наук, доцент

Тодоров М.І.

Методичні рекомендації до лабораторних занять за темою: «Підготовка корів до родів, ведення родів та перебіг родового процесу» для здобувачів денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 211 ветеринарна медицина / Є.Є. Розум, М.Г. Морозов [Електронний ресурс] – Одеса. : ОДАУ, 2025 . – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. 24 с.

Методичні рекомендації до лабораторних занять на тему «Підготовка корів до родів, ведення родів та перебіг родового процесу» складено відповідно до робочої програми освітнього компоненту «Акушерство, гінекологія та біотехнологія відтворення тварин» з метою допомоги здобувачам вищої освіти зі спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина» денної форми навчання другого (магістерського) рівня у вивченні теоретичного матеріалу курсу та придбання практичних навичок. Дані рекомендації спрямовані на поглиблення знань здобувачів вищої освіти щодо підготовки корів до родів, ведення родів та перебігу родового процесу.

Затверджено до друку методичною комісією факультету ветеринарної медицини (протокол №11 від 12 червня 2025р.)

Відповідальний за випуск: Є.Є. Розум, кандидат ветеринарних наук, доцент

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Підготовка корів до родів	5
2.1. Підготовка і запуск тільних корів на сухостій	5
2.2. Диспансеризація корів перед запуском на сухостій	7
2.3. Годівля і утримання тільних корів	9
3. Перебіг родів у корів	10
3.1. Передвісники родів	10
3.2. Допомога при родах	11
4. Догляд за коровою після родів	15
5. Догляд за новонародженим телям	16
6. Правила надання допомоги при нормальних родах	17
7. Контроль за перебігом післяродового періоду.....	18
8. Рання акушерська диспансеризація	21
9. Список використаної літератури	23

ВСТУП

Підготовка корів до родів та забезпечення необхідних умов для їх нормального перебігу мають важливе практичне значення для отримання життєздатного приплоду та підтримання наступної молочної продуктивності і відтворної здатності тварин. На практичних заняттях з дисципліни „Акушерство, гінекологія і біотехнологія розмноження с.-г. тварин” здобувачі вищої освіти користуючись методичними вказівками повинні оволодіти, безпосередньо в умовах виробництва, всіма практичними навичками і прийомами підготовки тварин до родів, наданням їм акушерської допомоги при перебігу їх, та засвоїти основні клінічні ознаки перебігу післяродового періоду у корів і методи контролю за цим складним процесом.

В методичних вказівках деталізовані всі спеціальні прийоми та технологія утримання, годівлі, експлуатації корів в залежності від їх фізіологічного стану та надання необхідної допомоги породіллі і новонародженому теляті згідно сучасних досягнень науки і практики відносно вказаних питань.

Освоєння вказаних спеціальних прийомів і технологій необхідно майбутньому лікарю ветеринарної медицини для виконання його професійних завдань в умовах реформованих сільськогосподарських підприємств та приватних господарств.

2. ПІДГОТОВКА КОРІВ ДО РОДІВ

2.1. ПІДГОТОВКА І ЗАПУСК ТІЛЬНИХ КОРІВ НА СУХОСТІЙ

Для одержання міцних і життєздатних телят, а також для збереження здоров'я їх матерів, особливе значення надається правильній годівлі і належному утриманню корів в період їх вагітності.

Одним із важливих заходів в підготовці корів до отелу є своєчасний запуск (припинення доїння) тільних корів на сухостійний період.

Сухостійний період (час від припинення доїння до отелу) повинен продовжуватись в середньому 60 днів. Цей термін є свого роду відпочинком для корів, під час якого їх організм готується до наступної лактації. Для молодих корів тривалість сухостійного періоду ряд дослідників рекомендують збільшити до 75 днів. Це стосується і високопродуктивних корів, а також і тих, у яких під час вагітності спостерігалось зниження вгодованості.

Перед тим, як розпочинати запуск корови, необхідно впевнитись в її вагітності. Нерідко корову запускають лише на підставі запису дати парування або осіменіння, але відомо, що не всяке парування або осіменіння ведуть до вагітності. Ця помилка призводить до того, що корови, яких запустили не тільними, втрачають молоко.

Вагітність звичайно визначають ректальним дослідженням, але починаючи з 6-7 місяця, її можна встановити і зовнішнім оглядом. У корови, у якої вагітність більше 6 місяців, помітно вип'ячується права половина живота. Це можна спостерігати, коли стати позаду корови на відстані 2 метрів. В останні місяці вагітності нерідко можна спостерігати рухи плода, які проявляються періодичними коливаннями правої черевної стінки. Ці рухи краще помітно у корови після напування. Можна методом пальпації правої черевної стінки відчутти тверді частини плода по лінії, що йде паралельно хребту корови від колінного суглобу до підребер'я. Підтверджуючий діагноз цим методом можна поставити не раніше 5-6-місячного терміну вагітності.

Необхідно відмітити, що відсутність перелічених ознак ще не вказує на відсутність вагітності. Краще, коли вагітність буде встановлена ректальним методом дослідження. Цей метод поки що є найточнішим, і дає можливість визначити не лише тільність, а й приблизний її термін.

Порядок запуску тільної корови залежить від її надою до початку запуску. Якщо корова дає мало молока, то можна зразу ж припинити доїння, але якщо надій молока у корови перед запуском складає 3 л і більше за добу, то коровам за таким середньодобовим надоєм перш за все змінюють раціон, поступово виключаючи із нього корма, що сприяють молокоутворенню. З початком запуску коровам не дають соковитих кормів, зменшують кількість концентрованих кормів.

Перед початком запуску корову з трьохразового доїння переводять на протязі 2-3 днів на дворазове, потім на одноразове, а потім доять 1 раз в 2 дні. Коли молоко перестане виділятися або надій знизиться до 1-2 л за добу, доїння припиняють.

Після припинення доїння необхідно уважно слідкувати за станом вимені. Якщо вим'я не набухає, молоко не накопичується, то запуск можна вважати закінченим. Але якщо через декілька днів після закінчення доїння вим'я твердіє, набухає, а при здоюванні виділяється молоко жовтого кольору зі згустками, інколи – і з запахом, то процес запуску слід продовжити.

В тих випадках, коли корова не піддається запуску, потрібно деякий час годувати її тільки сіном, виключивши із раціону концентрати і соковиті корми, а інколи і потрібно обмежити норму води.

В пасовищний період провести запуск корів буває важче, ніж в стійловий. В цьому випадку скорочують термін випасу корів, що підлягають запуску, на декілька днів переводять на стійлове утримання і годують лише сіном.

Є частина корів, середньодобові надої яких, не дивлячись на глибоку тільність, не зменшуються, і вони продукують молоко до самих родів. Практикою встановлено, що в таких випадках у корів народжуються слабкі телята, і в подальшому продуктивність їх буває дуже низькою. При такому стані потрібно вжити всіх заходів, щоб на протязі 7-8 днів у корови зовсім припинилось утворення молока.

Щоб упевнитись в правильності запуску корів, доярка чи власник тварини проводять перевірку шляхом промацування часток вимені з метою виявлення затвердінь (ущільнення) тканин. При правильному запуску корови вим'я дещо зменшується (спадає), секреція молока припиняється.

Своєчасний запуск корів забезпечує одержання високих надоїв після отелу лише в тому випадку, якщо весь період вагітності була забезпечена раціональна повноцінна годівля.

Для тільної корови потрібно за особливою увагою підбирати корми, так як вони необхідні не тільки для підтримання її вгодованості, але і для забезпечення всіма поживними речовинами і вітамінами організму плоду. Крім того, в організмі корови під час вагітності повинні створюватись запаси поживних речовин (особливо мінеральних) для забезпечення утворення великої кількості молока в період роздою і після родів.

Для досягнення вищевказаного необхідно перед запуском корів на сухостой проводили акушерську диспансеризацію.

2.2. ДИСПАНСЕРИЗАЦІЯ КОРІВ ПЕРЕД ЗАПУСКОМ НА СУХОСТІЙ

1. Диспансеризація проводиться раз у квартал. Діагностичний етап включає періодичний (щотижневий) клінічний огляд всього поголів'я, щоквартальне дослідження корів контрольних груп, лабораторний аналіз крові і сечі, діагностику маститу, аналіз годівлі та утримання тварин.
2. Складовою частиною комплексної диспансеризації сухостійних корів і нетелей є акушерська, яка включає комплекс діагностичних і профілактичних заходів, спрямованих на забезпечення нормального перебігу вагітності, родів і післяродового періоду.
3. При клінічному огляді і марші звергають увагу на вгодованість, реакцію на зовнішні подразники, поведінку корів при вставанні та під час руху, конфігурацію тіла, стан шкіри, волосяного покриву, органів руху, молочної залози, оглядають ділянку тазу, вульви, виявляють наявність набряку вим'я, нижньої черевної стінки,

міжщелепового простору, У корів, що лежать, можна помітити перші ознаки вивороту піхви, наявність і характер виділень із статевих шляхів.

При виявленні відхилень тварину виділяють з групи і детально клінічне обстежують.

4. Клінічне дослідження 10-15 корів контрольної групи проводять щоквартально: перший раз за 60-45 днів до отелення, другий — за 15-10, за схемою.

5. Лабораторний аналіз крові корів контрольної групи проводять паралельно з клінічним обстеженням за схемою. Якщо при першому обстеженні виявлені порушення обміну речовин, проводять курс групової профілактичної терапії, ефективність якої перевіряють повторним дослідженням крові цих же корів за 15-10 днів до отелення.

6. Сечу досліджують (рН, вміст кетонових тіл) при необхідності діагностики субклінічного кетозу.

7. З метою своєчасної діагностики маститу під час клінічного обстеження особливу увагу звертають на величину часток вим'я, їх консистенцію, вираженість набряку, колір і температуру шкіри, болючість вим'я при пальпації.

Своєчасний запуск корів забезпечує одержання високих надоїв після отелу лише в тому випадку, якщо весь період вагітності була забезпечена раціональна повноцінна годівля.

Для тільної корови потрібно за особливою увагою підбирати корми, так як вони необхідні не тільки для підтримання її вгодованості, але і для забезпечення всіма поживними речовинами і вітамінами організму плоду. Крім того, в організмі корови під час вагітності повинні створюватись запаси поживних речовин (особливо мінеральних) для забезпечення утворення великої кількості молока в період роздою і після родів.

2.3. ГОДІВЛЯ І УТРИМАННЯ ТІЛЬНИХ КОРІВ

Кормові раціони тільних корів повинні вміщувати достатню кількість білків для росту тіла плода, вуглеводів, мінеральних солей (кальцію, фосфору), необхідних для формування кісток плоду, а також вітамінів, без яких не може проходити нормальний обмін речовин в організмі матері.

При складанні кормових раціонів для сухостійних вагітних корів потрібно приділяти належну увагу підбору кормів. Дуже важливо, щоб до складу раціону входило добре сіно (люцернове, конюшинне, різнотравне), так як в такому сіні багато білків, мінеральних речовин і вітамінів. Всього грубих кормів бажано давати приблизно 2-2,5 кг на кожні 100 кг маси тіла тварини.

Крім грубих кормів сухостійним коровам корисно давати коренеплоди і силос в загальній кількості по 3-4 кг на 100 кг маси тіла тварини. Таким чином, тільна корова вагою близько 500 кг повинна одержувати на добу грубих кормів до 10-12 кг, соковитих – до 15-20кг. Коровам з річним надоем не більше 3000 кг молока при такій кількості в їх раціоні грубих і соковитих кормів можуть обійтись без концентратів. Якщо ж корови не одержують повністю зазначеної кількості грубих і соковитих кормів, то необхідно додавати до раціону 1-2 кг концентрованих кормів.

Коровам з надоем молока більше 3000 кг в рік в сухостійний період потрібно обов'язково згодовувати, додатково до грубих і соковитих кормів, концентрати в кількості від 1,5 до 3 кг на добу в залежності від вгодованості.

При годівлі сухостійних корів потрібно вести спостереження за станом їх вгодованості. В випадку зниженні вгодованості необхідно збільшити її добовий раціон, а при появі ознак ожиріння – зменшити.

За 7-10 днів до отелу корову потрібно годувати тільки сіном. Лише при низькій вгодованості допускається додавання до раціону в цей час 1-2 кг концентратів на добу. Згодовування силосу і інших соковитих кормів перед отелом зовсім припиняють.

Тільних корів слід годувати 3 рази на день в години, що встановлені розпорядком дня і для інших тварин. Поїти корів потрібно чистою водою, підігрітою

до температури 8-10°. Напування дуже холодною водою, та ще у великій кількості призводить до сильного охолодження внутрішніх органів корови, до скорочення матки, внаслідок чого може статися аборт.

Тільних корів потрібно обов'язково регулярно випускати на прогулянку. Зимом в стійловий період активний моціон повинен тривати не менше 1-2 години щоденно. Моціон на свіжому повітрі сприяє покращенню обміну речовин і є однією з умов для нормального розвитку плода, перебігу родів і післяродового періоду.

Особливо корисно випускати вагітних корів на прогулянку в сонячні дні. Під впливом сонячних променів в організмі тільних корів накопичується вітамін D, без якого неможливий нормальний мінеральний обмін в організмі корови.

Щоб не допустити до аборту із-за травматичних ушкоджень, не можна виганяти тільних корів разом з рештою тварин. Потрібно в першу чергу виганяти до скотного двору тільних корів, а потім – решту тварин. При можливості рекомендується корів останнього періоду вагітності групувати окремо як під час прогулянок взимку, так і при випасі літом.

3. ПЕРЕБІГ РОДІВ У КОРІВ

Для того, щоб своєчасно надати необхідну акушерську допомогу і застерегти корову від тяжких наслідків, потрібно знати ознаки наближення родів тобто передвісники родів.

3.1. ПЕРЕДВІСНИКИ РОДІВ

Досліджуючи корів родильного відділення, звертають увагу на вираження у них наведених нижче передвісників родів залежно від строків наближення родів.

- 1. перетворення звичайного тазу на родовий** - за 12-36 год. до початку родів настає розслаблення крижово-сідничних зв'язок та зв'язок - фіксаторів крижової і клубової кісток, у наслідок чого крижова кістка стає рухливою, між коренем хвоста і сідничними горбами виникають глибокі западини;
- 2. збільшення та набряк статевих губ і вим'я** - за 10-14 діб до родів;

За 3-5 до отелу зовнішні статеві органи помітно набрякають і збільшуються в об'ємі. Кожна половина статевих губ стає гладенькою.

3. розрідження цервікальної слизової пробки вагітності й виділення з вульви тягучого слизового тяжу - за 1-2 доби до родів, крім корів у яких спостерігається за 2 тижні. Із статевої щілини починає виділятися густий, тягучий, майже прозорий слиз, який звисає у вигляді шнура (так звані "павідки"). Ці "павідки" являють собою розріджену слизову пробку, що під час вагітності закриває канал шийки матки. За 1-2 дні до початку родів кількість слизу, що виділяється, значно збільшується;

4. поява молозива у вим'я - за 2-3 дні;

5. зміна поведінки дрібних тварин, непокояться, готують гніздо - за 12-24 год.

6. зниження температури тіла на 0,4-1,2 - за 12-48 год. при її підвищенні в останній місяць вагітності.

7. скорочення шийки матки, що свідчить про її розкриття і настання родів у кобили через 12-24 год. а у корови через 2-3 год.

Потрібно відмітити, що правильно передбачити наближення родів можливо лише тоді, коли в наявності не одна якась ознака, а їх сукупність. Потрібно також пам'ятати, що при середній тривалості вагітності у корів 9 місяців деякі із них можуть отелитися на декілька днів раніше або пізніше від зазначеної дати осіменіння.

3.2. ДОПОМОГА ПРИ РОДАХ

Надання корові своєчасної і правильної допомоги при родах дає не тільки можливість зберегти життя матері і плоду, що народжується, але і попередити розвиток у тварини різних післяродових захворювань.

Першою ознакою початку родів є деяка стурбованість тварини. Корова часто оглядається на живіт, мукає, лягає і знову піднімається. Така поведінка тварини зумовлена болями, що виникають в результаті скорочення матки. Скорочення матки (перейми) сприяють розширенню шийки матки. Вони тривають у корів інколи декілька годин (до 12 годин). В цей період не допускається втручання в родовий

процес. Якщо корова намірюється лягти, то їй в цьому не слід заважати. Тварині потрібно створити максимально спокійну обстановку, не послаблюючи спостереження за перебігом родів.

При появі перших ознак настання родів породіллі потрібно помити теплою водою з милом задню частину тулуба, кінцівки і хвіст, а зовнішні статеві органи зросити теплим розчином перманганату калію (1:5000), фурациліну (1:5000), фуразолідону (1:10000). Мокру забруднену підстилку замінити чистою, сухою.

Родовий акт поділяється на три періоди: ***підготовчий, вивільнення плоду і послідовий.***

В ***підготовчий*** період відбувається скорочення мускулатура матки (перейми), які чергуються з паузами і призводять до розкриття каналу шийки матки і правильного встановлення плода по відношенню до родових шляхів.

Наприкінці ***підготовчого*** періоду плід вклинюється в родові шляхи. Виході плідного міхура в піхву і його розрив співпадає з короткочасними паузами, що сприяють виведенню плода з родових шляхів. Цей період може тривати від 30 хвилин до 3-4 годин.

Потрібно зауважити, що інколи плідний міхур, який не розірвався, виступає із статевої щілини у вигляді блискучої білувато-жовтої півкулі. Якщо плідний міхур розривається раніше, ніж відбулося повне розкриття шийки матки (або буде розірваний штучно), то виведення плода звичайно ускладнюється і нерідко роди стають неможливими без ветеринарної допомоги.

Слід знати, що плідний міхур ні в якому разі не можна розривати до тієї пори, поки в статевій щілині не з'являться передлежачі частини плоду, які можна побачити крізь стінку плідного міхура. Частіше до цього моменту плідний міхур розривається сам, а якщо цього не сталося, то його потрібно розірвати. Навколоплідні води рекомендується збирати в чисте відро і випоїти їх породіллі в кількості 3-5 л разом з підсоленим пійлом. Цей захід сприяє кращому скороченню матки після родів і попереджує затримку посліду. Навколоплідні води дозволяється випоювати тільки в господарствах, в яких відсутні інфекційні хвороби.

Для характеристики розміщення плоду під час родів прийняті такі поняття, як **положення, позиція і членорозташування**.

Під **положенням** розуміється відношення повздовжньої вісі тіла плода до повздовжньої вісі тіла матері. При співпаданні вісі тіла плода і вісі тіла матері положення називається повздовжнім, правильним. До неправильних положень відносяться поперечне і вертикальне.

Передлежання плоду визначають по тому, які його частина розташовані до виходу із родових шляхів. В зв'язку з цим розрізняють правильне і неправильне передлежання плоду. До правильного передлежання відноситься головне і тазове; до неправильних – спинне, черевне і бокове.

Під **позицією** розуміють відношення спини плода до спини і черевних стінок матері. Якщо спина плода звернена до спини матері, то позицію називають верхньою. Така позиція вважається правильною, а всі інші (нижня і бокова) неправильними.

Під **членорозміщенням** розуміють відношення кінцівок, голови і хвоста плоду до його тулуба.

При родах, які нормально перебігають, плід входить в тазову порожнину матері або своєю передньою частиною тіла (головне передлежання) або задньою частиною (тазове передлежання). При головному передлежанні плід направляється до виходу із родових шляхів передніми кінцівками, витягнутими вперед і розміщеною на них головою, а підошви ратичок при цьому звернені донизу.

При тазовому передлежанні першими до виходу із родових шляхів направляються задні кінцівки, підошви ратичок в цьому випадку звернені доверху.

Якщо за коровою під час вагітності був добрий догляд і правильна годівля, то роди звичайно перебігають нормально і особливої акушерської допомоги тварині надавати не доводиться. Народження теляти звичайно триває від 20 хвилин до 3 годин. Але неправильне утримання і недостатня годівля вагітної корови веде до ослаблення її організму, а при отеленні можуть виникнути різні ускладнення.

Під час надання допомоги при родах потрібно дотримуватися особливої чистоти і охайності. Руки при цьому добре миють теплою водою з милом.

Ушкодження на шкірі рук змащують 5% спиртовим розчином йоду, після чого шкіру рук змащують антисептичною маззю або рослинною олією.

Мотузкові петлі і акушерські інструменти перед застосуванням слід знезаразити кип'ятінням або занурити на декілька хвилин у дезинфікуючий розчин.

Присутні при родах (черговий родильного відділення) повинні слідкувати за тим, як із родових шляхів виходять (“прорізаються”) передлежачі частини тіла плода. При надмірному розтягуванні промежини під час виходу голови плода із родових шляхів, необхідно з метою попередження її розриву натискати долонею руки на голову плода донизу. Ні в якому випадку не потрібно розширювати або розтягувати вже і без того сильно розтягнуті статеві губи, так як це ще більше може сприяти їх розриву.

Якщо після прорізування голови і появи кінцівок плода в подальшому рух його затримується, то тоді корисно надати допомогу у його виведенні. Для цього безпосередньо руками, а краще за допомогою мотузкових петель, накладених на кінцівки і голову, витягують плід, ритмічно потягуючи за кінці мотузок. Петельки надівають окремо на кожну кінцівку, обов'язково вище путового або скакового суглобу. Якщо плід виявився завеликих розмірів, то ефективним є почергове потягування то за праву, то за ліву кінцівки.

Коли плід виходить задніми кінцівками, то рекомендується швидше його витягнути. Це пов'язано за тим, що під час просування плода через тазову порожнину його пуповина нерідко здавлюється між кістками тазу матері і тілом плода. При защемленні пуповини припиняється надходження крові до плоду і він передчасно робить вдих, а так як його голова знаходиться глибоко в матці, то в легені засмоктується рідина із матки, і в такому разі плід гине від асфіксії.

Необхідно пам'ятати, що підтягувати плід за кінцівки або за голову потрібно тільки під час потуг матері. При наданні допомоги в вилученні плоду непотрібно застосовувати велику силу, а потрібно лише обмежитись силою двох-трьох чоловік.

При виведенні плоду за допомогою мотузкових петель, накладених на кінцівки і голову, потрібно плід тягнути за кінці мотузок в напрямку назад і дещо догори, т. б. до спини, а не донизу (до живота) корови. В останньому випадку

вилученню плоду перешкоджають сідничні горби корови і допомога може бути неефективною.

Роди у первісток (нетелів) завжди перебігають тяжче, ніж у тварин, які повторно народжують.

4. ДОГЛЯД ЗА КОРОВОЮ ПІСЛЯ РОДІВ

Сильні напруження, що пов'язані з родовим процесом, в значній мірі втомлюють і ослаблюють організм тварини. Тому-то в перші дні після отелу потрібно оберегати корову від різких шкідливих впливів. Зразу ж після родів зовнішні статеві органи, вим'я і інші забруднені місця шкіри замивають теплою водою, а все тіло корови розтирають жмутом із сіна або соломи, що в значній мірі покращує її загальний стан. В стійлі, де проходили роди, забруднену підстилку замінюють свіжою і сухою.

Через 1-1,5 години після родів корову потрібно напоїти теплою водою (в цей час тварина відчуває сильну спрагу), але краще з добавкою невеликої кількості солі, висівок, цукру. Корові достатньо буде дати не більше одного відра такого пійла.

Не пізніше ніж через одну годину після родів обов'язково провести доїння корови. Перед доїнням обмивають вим'я теплою водою і добре витирають чистою серветкою або рушником, а діжки змащують антисептичною емульсією або борним вазеліном. Перші 7-10 днів, з метою запобігання можливого захворювання вим'я, доїти корову бажано не менше 4-5 разів на добу. Після кожного доїння слід розтирати вим'я згори донизу. При найменшій підозрі на захворювання вимені терміново застосовують відповідні лікувальні засоби.

Особливу увагу потрібно звертати на своєчасність відокремлення посліду. Послід, що самостійно виділився, забирають від тварини.

Корову після отелу слід кормити тільки якісними кормами. В перший день корові згодовують 3-5 кг доброго сіна або (літом) 8-10 кг зеленої підв'яленої трави, а також дають бовтанку із висівками або комбікормом. На другий день даванку сіна збільшують до 5-6 кг, трави – до 10-15 кг. з третього дня крім сіна згодовують 3-5 кг

кормових буряків і 1-2 кг концентрованих кормів. До 10 дня раціон породіллі поступово доводять до повної норми.

З 3-5 дня після отелу корову обов'язково виганяють в загін для прогулянки на 1-2 години щодня.

5. ДОГЛЯД ЗА НОВОНАРОДЖЕНИМ ТЕЛЯМ

Приймати теля, що народжується, потрібно в чистому халаті і з чистими руками. В боксі, де утримується корова, повинно бути достатньо сухої підстилки, на яку для прийняття новонародженого розстеляють чисту мішковину або клейонку.

У новонародженого теляти за допомогою рушника, серветки або марлі зразу ж звільняють ніздрі і рот від слизу. Цим же рушником, а також жмутом сіна насухо витирають все тіло теляти від слизу. Краще, коли дати самій корові облизати новонародженого. Звільнення ніздрів від слизу, розтирання всього тіла і облизування теляти матір'ю сприяє підсиленню дихання і кровообігу у теляти. Крім цього, швидке видалення слизу з тіла теляти застерігає його від застуди.

Пуповина у новонароджених телят частіше сама відривається. Якщо ж пуповина не обірвалася, то її потрібно обірвати, а ще краще – обрізати чистими ножицями на відстані долоні від живота теляти.

Куксу пуповини добре змащують 5% спиртовим розчином йоду або міцним розчином перманганату калію. Коли новонароджений висохнув, його переносять до іншого місця, або в телятник-профілакторій або залишають в родильному боксі разом з породіллею терміном на 2-3 доби.

Перший раз теля напувають молозивом (або підпускають під корову для смоктання дійок) не пізніше 1-1,5 години після народження. Молозиво (молоко корови в перші 5-6 днів після родів) для новонародженого теляти є незамінним кормом, бо в порівнянні із звичайним молоком воно утримує значно більше поживних речовин (білків, мінеральних солей, вітамінів і інше), без яких теля не може нормально рости і розвиватися. Крім того, молозиво має речовини, що

запобігають виникненню у новонародженого захворювань, а також послаблюючі речовини, що сприяють очищенню його кишечника від першорідного калу (меконію).

Перші 5-6 днів теля годують не менше 4-х разів на добу через рівні проміжки часу. Добова норма для випойки в першу добу складає в середньому 1-2 літра на одне годування.

З другої доби норму молозива поступово збільшують, а на підсосі теля саме регулює свою потребу.

Поять телят зразу ж після доїння корів, поки молозиво не застигло. Підігрівати молозиво не зовсім бажано, так як при цьому змінюється його якість. Але молозиво, яке трохи прохоллоло, все ж таки потрібно підігрівати, щоб запобігти виникненню захворювань шлунку і кишок.

З 3-5-денного віку телятам дають кип'ячену воду, підігріту до температури 20-25°C. З тижневого віку телят привчають до поїдання сіна, а з 10-12-денного віку – концентратів.

6. ПРАВИЛА НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПРИ НОРМАЛЬНИХ РОДАХ

1. Мета акушерської допомоги полягає у збереженні життя плода і матері та збереженні її продуктивності.
2. Роди повинні проходити у спеціальних приміщеннях (родильне відділення, станке, деннике, окотніке) під наглядом зооветперсонала. Стороннім особам бути під час родів забороняється.
3. Ні в якому разі не прискорювати родовий процес розривом навколоплідного міхура, так як він сприяє повному розкриттю шийки матки під час родів.
4. При затриманні родової діяльності рекомендується прискорити родовий процес почерговим потягуванням за кінцівки плода які з'явилися.
5. Якщо у новонародженого пуповина не розірвалася, рекомендується її розірвати чистими руками через марлю в ділянці найменшого потовщення.
6. Кров з культі пуповини відтісняють у тіло плода.

7. Розрив пуповини краще робити ніж переризання.
8. Чистим рушником необхідно видалити навколоплідні води на носогубном дзеркалі та біля рота.
9. Новонародженого необхідно при підняти за задні кінцівки та добре струхнути для полегшення відходження навколоплідної рідини з трахеї та бронхів. Це полегшить перший вдих.
10. Культю пуповини необхідно занурити у ємкість з 10% розчином йоду. Це також буде сприяти повноцінному вдиху.
11. Через марлю необхідно вдуту повітря в ротову порожнину для полегшення першого вдиху.
12. Жмутом чистої соломи а поросят рушником треба добре розтерти для покращення кровообігу.
13. Позитивний вплив має зміна холодного та горячого компресів для новонародженого.
14. Новонародженого необхідно піднести до матері для облизування. Це буди позитивним як для мати так і для новонародженого.
15. Першу добу новонародженого кормлять в волю. Неможна його лишати перших порцій молозива, так як воно містить гамма-глобуліни.
16. При відсутності молозива новонародженого годують штучним молозивом.
17. При атрезії ануса, необхідно видалити цей порок. Не життєздатних вибраковуюють.

7. КОНТРОЛЬ ЗА ПЕРЕБІГОМ ПІСЛЯРОДОВОЮ ПЕРІОДУ

Початок післяродового періоду прийнято відраховувати з моменту виділення посліду (навколо зародкових оболонок). Зворотний розвиток статевих органів після родів залежить в основному від підготовки тварин до родів, годівлі та утримання в період вагітності, самого перебігу родів (швидкості видалення плода і посліду).

Зразу ж після родів кільцеві і поздовжні м'язи матки скорочується, внаслідок чого їх стінки потовщуються. Через 2-3 год. порожнина матки різко зменшується і

заповнюється карункулами, які тісно прилягають один до одного. Це відбувається внаслідок скоротливої дії м'язів матки, якій надають виняткового значення для нормального перебігу післяродового періоду. Саме під впливом скорочень матка набуває нормального стану.

Післяродові перейми є продовженням родових, відрізняючись від них лише силою і тривалістю. У перші 12 год м'язи матки скорочуються надто сильно (20-40 мм рт. ст.) – в середньому 13 разів на годину (від 12 до 20 скорочень з тривалістю скорочення від 1 до 2,5 хв. Поступово кількість скорочень зменшується до 8 за годину, відбуваються вони з меншою силою. Через 2–3 дні після родів вони зовсім непомітні і тварина поводить себе спокійно.

Скорочення матки забезпечує не лише зменшення її порожнини, а й сприяє розвитку коагуляційного некрозу карункулів, їх руйнуванню та видаленню з матки у вигляді червоно-коричневої маси.

В нормі післяродові виділення (лохії) спостерігаються у великій кількості на другу добу після родів, на 4-5-й день кількість їх досягає максимуму, на 8-й - їх виділяється близько 500 мл на добу. Консистенція лохій поступово густішає, колір змінюється від червоно-коричневого до прозоро-жовтого або безбарвного на 10-15 - й день.

Залишки карункулярних ніжок зникають на 10 - 11-й день після родів, а інволюція кровоносних судин завершується на 14-й день. До цього строку матка набуває розмірів невагітної, в обох яєчниках спостерігається ріст фолікулів. До 21 - го дня після родів матка завершує інволюцію, а яєчники активно функціонують.

У більшості корів після нормальних родів і виділення посліду Е.К. Ібрагімов (1967) спостерігав утворення в каналі шийки матки густої слизової пробки, яка зберігалась 2-3 доби. Видалення її призводило до післяродових ускладнень. У корів із слизовою пробкою в шийці матки виділення лохій закінчувалось на 12 -14-й день, а післяродовий період через 16 - 18 днів.

Зовнішнім ознакам перебігу післяродового періоду слід надавати важливого значення, оскільки саме за ними судять про інволюцію органів статевого апарату.

В нормі лохії виділяються, коли корова лежить. їх може бути до 200 мл в день.

Якщо, після 10-го дня у післяродових виділеннях майже відсутній слиз, це свідчить про порушення інволюції. Велика кількість виділень рідкої консистенції на 3 - 4 - день і пізніше також свідчить про відхилення від норми. В таких випадках необхідно провести ретельне гінекологічне дослідження корови для виявлення причин порушення і вжити заходи для їх усунення.

При ректальному дослідженні у перші два дні поверхня матки гладенька, при пальпації прощупуються товсті стінки. На третій день при поглажуванні добре відчутна рівномірна повздовжня складчастість (яка зберігається 10-12 днів) і уже можна прощупати вільний ріг і біфуркацію, а на 4 - 5 -й день можна обвести рукою обидва роги по передньому краю. На 11-12 - й день зникнення різниці за шириною між вільним рогом і плодомістищем. Тонус матки і структура тканин при прощупуванні відновлюється на 24 – 25 -й день. У пасовищний період інволюція матки клінічно протікає швидше і закінчується на 16-19-й день.

Сила і частота скорочень матки після родів залежать від багатьох факторів, які в конкретних умовах можна передбачити і керувати ними. Експериментально встановлено, що подразнення нервових закінчень Шкіри вим'я і дійок при ссанні телятами матерів сприяє виділенню з гіпофіза гормону окситоцину, який посилює і прискорює скорочення матки.

За даними М.О. Флегматова (1956), облизування коровою теляти зразу після отелення або випоювання їй навколоплідних вод сприяють посиленню скорочень матки і прискоренню виділення посліду. Тому В.А. Павлов (1976) запропонував в комплексі заходів для прискорення перебігу післяродового періоду давати можливість телятам ссати матерів в перші 3-4 доби після народження, випоювати коровам навколоплідні води (3-4 л) і давати корові облизувати новонароджених телят до їх повного висихання.

Контроль за перебігом післяродового періоду проводиться методом ранньої акушерської диспансеризації.

8. РАННЯ АКУШЕРСЬКА ДИСПАНСЕРИЗАЦІЯ КОРІВ

Рання акушерська диспансеризація проводиться в родильному відділенні на коровах, які перебувають в післяродовому відділенні.

Диспансеризація проводиться в 2 етапи:

- перший етап на 5-7-й день після отелення з метою контролю за перебігом інволюції статевого апарата;
- другий етап на 14-16-й день після отелення з метою контролю завершення інволюції статевого апарата, стану здоров'я корів при переводі їх з родильного відділення в дійне стадо.

Однак перші відомості про перебіг процесу інволюції статевого апарату ми отримуємо ще раніше, при дослідженні лохій, які проводимо щоденно, при ранньому огляді. По їх характеру судимо про наявність або відсутність запального процесу, а також отримуємо передчасні відомості про тонус матки, її скорочуванність (по кількості виділених лохій).

На 5-7-й день після отелення, крім огляду, проводимо пальпацію статевого апарату через пряму кишку: визначаємо величину матки, знаходимо її край і відстань між ним і донними кістками.

В нормальному стані на 5-7 -й день матка має такі ж розміри, як при трьох місячній - вагітності, її передній край знаходиться в черевній порожнині на відстані 25 - 30 см від лонної кістки. Лохій не багато, коричнюватого кольору, без особливого запаху. Збільшення кількості лохій, зміна їх консистенції, кольору, запаху і болючість матки свідчать про наявність процесу запалення в ній.

Зменшена кількість лохій, погана скорочуванність матки і *глибоке розташування* її переднього краю свідчить про гіпотонію і пов'язану з нею субінволюцію.

Болючість в ділянці шийки матки і піхви дають підставу, яка вказує на наявність травм. В такому випадку проводимо вагінальне дослідження з одночасним лікуванням.

Результати досліджень, проведених на п'ятий день є підставою для постановки діагнозу і проведення невідкладного лікування.

На другому етапі ми досліджуємо не тільки корів які мали післяродові ускладнення а всіх які розтелились 14 – 16 днів тому. Порядок досліджень такий же, як на першому етапі. Корів, у яких немає виділень ні під час лежання, ні під час надавлювання на матку рукою через пряму кишку і матка має звичайні розміри і розміщена в тазовій порожнині або на лонних кістках і добре скорочується, виписуємо з родильного відділення і переводимо в цех роздою і осіменіння, а якщо вони були закріплені за доярками, то в групу - доярки.

В той же час проводимо дослідження крові. А їх результати порівнюємо з отриманими при диспансеризації під час запуску на сухостій. При цьому особливу увагу приділяємо даним біохімічного дослідження крові, оскільки вони є показником якості годівлі і утримання в період сухостою. Таким чином, дослідження на другому етапі ранньої акушерської диспансеризації передбачає наступну мету:

1. не допустити в загальне стадо **корів з незавершеною інволюцією** статевого апарату;
2. виявити, порушення в годівлі і утриманні корів в період сухостою.

Другий етап диспансеризації дає відповідь на наступні питання:

1. **який відсоток корів до часу** проявлення першої стадії збудження мав **порушений обмін речовин, дефіцит** яких поживних речовин залишився не усуненим, в період сухостою;
2. які корови незадовільно підготовлені до осіменіння.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ембріологія у ветеринарній репродуктології / Любецький В.Й., та ін. Київ, 2017. 47с.
2. Лабораторна і функціональна діагностика у ветеринарному акушерстві, гінекології та андрології / В.Й. Любецький та ін. Навчальний посібник. К.: Вид-во «НУБіП України, 2020. 258с.
3. Біотехнологічні методи у ветеринарній репродуктології. / Ковпак В.В. та ін. Київ. 2020. 102с.
4. Харута Г.Г. та ін. Відтворення сільськогосподарських тварин.-Біла Церква: БНАУ, 2011.-328с.
5. Акушерство, гінекологія та штучне осіменіння сільськогосподарських тварин: навчальний посібник / Г.Г. Харута та ін. Київ: Аграрна освіта, 2013. 445 с.
6. Практичне акушерство, гінекологія та біотехнологія відтворення тварин з основами андрології. / Яблонський В.А. К.: Мета, 2002. 319 с.
7. Біотехнологія відтворення тварин./ Яблонський В.А. К. Арістей, 2004. 194с.
8. Ветеринарне акушерство, гінекологія та біотехнологія відтворення тварин з основами андрології: підручник / В.А. Яблонський та ін. Вінниця: Нова Книга, 2011. 608 с.

**Методичні рекомендації
до лабораторних занять
за темою:
«Підготовка корів до родів, ведення родів та перебіг родового процесу»**

**Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.**

**Ум. друк. арк. __.
Наклад**

ОДАУ

65000, м.Одеса, вул. Пантелеймонівська, 13